

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru na téma „Schopnost malých a středních podniků a podniků sociální ekonomie přizpůsobit se změnám kladeným ekonomickou dynamikou“ Průzkumné stanovisko

NEOVĚŘENÝ PŘEKLAD

(2005/C 120/03)

Dne 27. dubna 2004 si paní Loyola de PALACIOVÁ, místopředsdkyně Evropské komise, jménem Komise vyžádala předběžné stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru na následující téma: „Schopnost malých a středních podniků a podniků sociální ekonomie přizpůsobit se změnám kladeným ekonomickou dynamikou“.

Odborná skupina „Jednotný trh, výroba a spotřeba“, pověřená přípravou prací výboru v této oblasti, přijala své stanovisko dne 6. října 2004 (zpravodajka: pí FUSCOVÁ).

Během svého 412. plenárního zasedání ve dnech 27. a 28. října 2004 (zasedání dne 27. října 2004) přijal Evropský hospodářský a sociální výbor stávajícího stanovisko počtem hlasů 169 pro, 2 hlasy proti a 5 členů se zdrželo hlasování.

Úvod

V duchu žádosti vyjádřené Evropskou komisí má toto stanovisko za cíl přezkoumat navržené téma z hlediska stávající a potenciální interakce mezi malými a středními podniky (dále jen MSP), včetně mikropodniků, na straně jedné a podniky sociální ekonomie na straně druhé (dále jen PSE) a přezkoumat různé typy nástrojů a modelů podniků sociální ekonomie, jež mají či mohly by mít důležitý dopad na adaptabilitu jak malých a středních podniků, tak i podniků sociální ekonomie.

1. Cíle a normativní rámec

1.1 Evropská komise si na EHSV vyžádala toto předběžné stavidlo, neboť považuje roli malých a středních podniků a podniků sociální ekonomie za zvláště důležitou z hlediska lisabonské strategie a navrhuje rozvinout prvky, na základě kterých by bylo možné stanovit pro tyto aktéry potřebný normativní a podpůrný rámec.

1.2 Tento požadavek následuje po zveřejnění iniciativního stanoviska EHSV o roli MSP a PSE v hospodářské diverzifikaci přístupujících zemí, jež bylo jednomyslně schváleno 1. dubna 2004. Toto stanovisko se zabývalo najednou oběma typy aktérů, stanovilo jejich definici a zmínilo jejich celkovou důležitost v EU z hlediska jejich přínosu pro ekonomiku, zaměstnanost a sociální soudržnost a dále zmínilo jejich silnou interakci a součinnost. Zároveň zde bylo upřesněno, že hospodářská transformace je v porovnání s restrukturalizací mnohem širší a dynamičtější pojem. Zmínilo zprávu Gyllenhammer vrcholné skupiny „Řídit změny“ vytvořené Evropskou komisí, která zdůrazňuje vytváření zaměstnanosti prostřednictvím uznání platnosti strategie dotýkající se benchmarkingu, inovací a sociální soudržnosti. Tato zpráva navrhovala integrovaný desetibodový

program na podporu MSP a PSE při hospodářské diverzifikaci přístupujících zemí. Tento program se do velké míry inspiroval četnými správnými postupy podniků sociální ekonomie v EU.

1.3 Správné postupy PSE v EU by tedy mohly představovat základ pro interakci a součinnost mezi PSE a MSP tím způsobem, že by otevřely inovační směry inspirující se duchem spolupráce, inovace a dynamiky PSE a jejich důležitým potenciálem využívaným malými a středními podniky a že by obohatily rozvoj MSP o skutečnou přidanou hodnotu, neboť by prostřednictvím své vlastní struktury generovaly mezi malými a středními podniky potřebnou spolupráci, reprezentativnost a důvěru.

1.4 Lisabonská strategie, navržená Evropskou radou konanou v březnu 2000, stanovila cíl učinit z Evropy nejdynamičtější a nejkonkurenceschopnější ekonomiku založenou na znalostech a podtrhla potřebu „vytvořit podnebí příznivé pro zakládání a rozvoj inovativních podniků, zvláště pak malých a středních“, dále zde bylo doplněno, že „konkurenceschopnost a dynamika podniků jsou přímo závislé na klimatu s regulačními schopnostmi, které podporuje investice, inovace a podnikání“⁽¹⁾. Na tomto základě Evropská rada konaná ve Feiře ve dnech 19. a 20. června 2000 schválila Evropskou chartu pro malé podniky, kde se říká, že tyto podniky „jsou páteří evropské ekonomiky [a] jsou klíčovým zdrojem pracovních příležitostí a lůň podnikatelských nápadů“⁽²⁾. Navíc lisabonská strategie tvrdí, že klíčovým faktorem sociální soudržnosti v Evropě je právě hospodářský růst. Komise se následně vyjádřila v tom smyslu, že výzvou při plnění lisabonské agendy je nutnost zvýšit nabídku pracovních míst a úroveň zaměstnanosti, zlepšit technické znalosti a zajistit řízený tok ze zemědělství směrem ke službám, aniž by se v rámci jednotlivých zemí zhoršily nerovnosti mezi regiony⁽³⁾.

⁽¹⁾ Závěry předsednictva - Lisabon, 23. a 24. března 2000, bod 14.

⁽²⁾ The European Charter for Small enterprises, Luxembourg: Office for the Official Publications of the European Communities, 2002. Komise tvrdí, že tato charta byla uznána v Mariboru dne 23. dubna 2002 (viz http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/sme-package/index.htm). Výbor stejně jako Parlament dále živě vyžadují právní hodnotu charty a její výslovné zapsání do kapitoly o průmyslu Evropského konventu.

⁽³⁾ „Strategie plně zaměstnanosti a kvalitnějších pracovních míst pro všechny“ COM(2003) 006 final

1.5 Malé a střední podniky, termín zahrnující rovněž mikro-podniky, jež mají své vlastní zvláštnosti, představují podniky odpovídající přesným číselným kritériím, definovaným Evropskou komisí následujícím způsobem (1):

Viz původní příloha

Kategorie podniku	Počet pracovníků	Obrat	nebo	Bilanční objem
Střední podnik	< 250	≤ EUR 50 miliónů		≤ EUR 43 miliónů
Malý podnik	< 50	≤ EUR 10 miliónů		≤ EUR 10 miliónů
Mikropodnik	< 10	≤ EUR 2 milióny		≤ EUR 2 milióny

1.6 Podniky sociální ekonomie patří do celku rozděleného do čtyř skupin: družstva, vzájemné pojišťovací spolky, sdružení a nadace. Tyto podniky jsou charakteristické tím, že proti maximalizaci zisku upřednostňují sociální cíl, což často znamená propojení s územním celkem a místním rozvojem. Jejich základními hodnotami jsou: solidarita, sociální soudržnost, občanská odpovědnost, demokratické řízení, účast, autonomie (2).

1.7 Většina PSE je zahrnuta do standardní definice EU o podnicích sociální ekonomie (3). Ty, které se do této definice kvůli své velikosti nevejdou, mají často stejné vlastnosti jako malé a střední podniky, jako je nízká hladina vnějších investic, nejsou kótovány na burze, blízkost mezi vlastníky-akcionáři a úzká vazba na místní prostředí.

1.8 Evropské instituce stanovily pro politiky týkající se malých a středních podniků normativní rámec. Až do roku 2005 existuje základní závazné opatření platné pro MSP jako takové: rozhodnutí Rady 2000/819/ES o víceletém programu na období 2001-2005 pro podniky a podnikání, a zvláště pak pro malé a střední podniky. Tento program, který se rovněž používá na podporu realizace cílů stanovených Evropskou chartou pro malé podniky, si klade následující cíle:

- posílit růst a konkurenceschopnost podniků;
- podporovat podnikání;
- zjednodušit správní a právní předpisy platné pro podniky;

(1) Doporučení 2003/361/ES nahrazující doporučení 96/280/ES (Úř. věst. L 124, 20.5.2003, s. 36), které se začne provádět počínaje 1. lednem 2005. Jak v platném doporučení, tak i v novém zůstávají stejné definice. Mění se výše obrátu a bilanční suma.

(2) B. Roelants (koordinátor): Přípravný spis První konference o sociální ekonomii v zemích střední a východní Evropy, 2002, s. 34. Společní jmenovatelé na základě definic předložených Evropskou komisí, Výborem regionů, CEP-CMAF (Evropská konference družstev, vzájemných pojišťovacích spolků, sdružení a nadací) a nadací FONDA (propojenou s organizacemi, jež byly u zrodu konceptu sociální ekonomie).

(3) McIntyre et al.: Small and medium enterprises in transitional economies, Houndmills: MacMillan, s. 10.

— zlepšit finanční prostředí podniků;

— zjednodušit přístup podniků k podpurným službám, programům a sítím Společenství.

1.9 Dne 21. ledna 2003 představila Komise ve svém sdělení [COM (2003) 26 final pět zpráv o politikách EU vůči malým a středním podnikům: dvě zprávy o provádění Evropské charty pro malé podniky v EU a zemích vstupujících do EU; jednu zprávu o činnostech EU ve prospěch malých a středních podniků; jednu zprávu zástupce pro MSP; a Zelenou knihu o podnikání. Kromě dalších přijatých výzev ukazuje zpráva o činnostech EU závazek EU vycházející především ze strukturálních fondů, již zmíněného víceletého programu a FP6. Na základě výše zmíněné zelené knihy byl vypracován komunitární akční plán podpory podnikání a konkurenceschopnosti podniků (2006-2010).

1.10 Evropská komise rovněž poskytla normativní rámec pro podniky sociální ekonomie, přičemž nejdůležitější z nich, družstva, jsou předmětem „Sdělení o podpoře družstevních společností v Evropě“ z 23/2/2004. Sdělení navrhuje zlepšit zviditelnění družstev a pochopení jejich profilu a podpořit konvergenci jejich právního rámce v zemích EU (4). Zmiňuje základní normy tohoto typu podniků tak, jak jsou definovány v doporučení MOP o podpoře družstev, schváleném v červnu 2000 na světové úrovni, a zvláště pak zástupci vlád 25 zemí EU a většinou národních organizací zaměstnavatelů a pracujících, v doporučení, které se zároveň odvolává na základní mezinárodní normy práce s tím, že tyto jsou v celém svém rozsahu platné i pro družstva. Kromě toho Evropská komise nedávno zveřejnila pracovní dokument o vzájemných pojišťovacích spolcích, „Vzájemné pojišťovací spolky v rozšířené Evropě“, kde jsou uvedeny základní normy tohoto typu podniků sociální ekonomie (5).

2. Sociálně hospodářský rámec

2.1 Komise uznala, že malé a střední podniky představují svým podílem na celkové zaměstnanosti ve výši 66 % a podílem na celkové přidané hodnotě EU ve výši 60 %, vyjma zemědělského sektoru, základ evropské ekonomiky. Regiony s vysokou koncentrací malých a středních podniků, jako je Emilia Romagna, Bádensko-Württembersko a Jutsko, jsou zároveň těmi, které mají nejvyšší HDP na obyvatele a nejvyšší míru zaměstnanosti (6).

(4) Především na základě nařízení o evropské družstevní společnosti. Viz nařízení Rady ES č. 1435/2003 z 22.7.2003 týkající se statutu evropských družstevních společností.

(5) Evropská komise: Pracovní dokument – Vzájemné pojišťovací spolky v rozšířené Evropě, 3.10.2003, s. 5.

(6) Evropská komise (2004): Nové partnerství pro soudržnost – konvergenci, konkurenceschopnost, spolupráci – třetí zpráva o ekonomické a sociální soudržnosti, s. 5 a 8.

2.2 EHSV podtrhl ve svém stanovisku „Sociální ekonomie a jednotný trh“⁽¹⁾ sociálně hospodářský význam podniků sociální ekonomie, neboť jsou základem podnikatelské plurality a různorodého hospodářství⁽²⁾. Stejný názor vyjádřila sama Komise, zvláště pak ve svém „*Sdělení o podpoře družstevních společností v Evropě*“, a v konzultačním dokumentu „*Vzájemné pojišťovací spolky v rozšířené Evropě*“, zmíněném výše v odstavci 1.10. V EU roste sociální a hospodářský význam podniků a organizací sociální ekonomie; s přibližně 9 milióny přímých zaměstnanců na plný úvazek představují 7,9 % občanských zaměstnaneckých míst⁽³⁾. Navíc sdružují nemalou část občanské společnosti: podle Komise mají družstva 140 miliónů členů a vzájemné pojišťovací celky 120 miliónů. Odhaduje se tedy, že více než 25 % občanů EU jsou členy podniků sociální ekonomie a mají zde dobře stanovenou sociálně ekonomickou roli: výrobce, spotřebitel, střadatel, obyvatel bytu, pojištěný, student, dobrovolník, atd. PSE se rozvíjejí ve všech odvětvích, zvláště pak ve veřejně prospěšných službách⁽⁴⁾, jako je zdravotnictví, životní prostředí, sociální a vzdělávací služby⁽⁵⁾. Další jejich význam spočívá ve vytváření sociálních hodnot, v zaměstnávání handicapovaných osob, v sociálním blahobytu, oživení místních ekonomik a modernizaci místních modelů řízení. Některé z nich vytvořily systém sociální bilance, kde se hodnotí jejich dopad na společnost a životní prostředí.

2.3 MSP a PSE jsou důležitým faktorem zaměstnanosti při probíhajících průmyslových transformacích, kdy se od upadajících odvětví a sektorů snižujících počet pracovních míst přechází k tradičním odvětvím (řemeslná výroba) a dalším rozvíjejícím se odvětvím, jako jsou služby podnikům, nové informační a komunikační technologie, tzv. high tech sektory, stavebnictví a veřejné práce, veřejné služby (včetně zdravotnictví) a turistika.

2.4 MSP a PSE však čelí zvláštním výzvám. Evropská charta pro malé podniky uznává, že tyto podniky jsou na změny v podnikatelském prostředí ze všech nejcitlivější. V Zelené knize Evropské komise o podnikání se uvádí, že PSE kvůli tomu, že musejí „pro dosažení svých sociálních cílů“ používat „podnikatelské a výkonnostní principy, čelí zvláštním výzvám, pokud jde o přístup k financování, vzdělávání v řízení a poradenství“⁽⁶⁾.

⁽¹⁾ Stanovisko HSV 242/2000, Úř. věst. C 117, 26.4.2000.

⁽²⁾ V nedávné studii OECD upřesňuje, že „sociální ekonomie“ je širší pojem než neziskový sektor, neboť je méně striktně spojena s omezeními týkajícími se rozdělování, podle kterých nemohou organizace zákonně rozdělit svůj přebytek mezi své vlastníky. (OECD 2003, „The non-profit sector in a changing economy“, Paris, s. 299).

⁽³⁾ Tato pracovní místa nezahrnují nepřímá pracovní místa, jako jsou samostatně podnikatelsky činní zemědělci nebo MSP, které jsou společníky družstev. CIRIEC 2000: „The enterprises and organisations of the third system: strategic challenge for employment“ Univerzita v Liège.

⁽⁴⁾ Tang et al., 2002, s. 44.

⁽⁵⁾ Viz charta CEP-CMAF (Stálá evropská konference družstev, vzájemných pojišťovacích spolků, sdružení a nadací).

⁽⁶⁾ Evropská komise: Zelená kniha – Podnikání v Evropě, COM(2003) 27 final bod C ii.

2.5 MSP a PSE mohou při sociálně ekonomických transformacích hrát důležitou roli, a to na základě mnoha příkladů správných postupů: na trhu práce prostřednictvím zaměstnávání nových lidí; prostřednictvím podpory novátorských možností mikropodniků a malých podniků; zaměstnáváním lidí propuštěných z průmyslových společností při snižování stavů či jejich zavírání; zakládáním sociálně odpovědných vzájemných pojišťovacích spolků; prostřednictvím zakládání nových podniků v rozvíjejících se odvětvích, rozvojem služeb a subdodavatelství; převodem podniků v krizi jejich zaměstnancům; podporováním vzniku mikropodniků a samostatně výdělečných osob; a kvalitativní transformací uvnitř příslušného sektoru. Navíc mohou PSE při této transformaci pomoci dalším způsobem, a to jak svou již prokázanou schopností formovat podnikatele, tak i hodnotami, které podporují, jako je sociálně odpovědný podnikatel, demokracie a občanská účast, participace zaměstnanců v podniku, dokonce i finanční, sociální začleňování, zájem na místním a trvale udržitelném rozvoji.

2.6 V EU tedy existuje silná interakce mezi konvenčními MSP a PSE s mnohem větším potenciálem rozvoje. Tato interakce probíhá minimálně třemi následujícími způsoby:

a) MSP široce využívají služeb externích PSE. Tímto způsobem družstevní banky často podporují projekty určené na rozjezd a rozvoj konvenčních MSP.

b) MSP mezi sebou používají struktury, které jsou strukturami PSE: aby mezi sebou vytvořily podnikové systémy (sítě, skupiny, společné podpůrné struktury) nebo aby dosáhly úspor z rozsahu (družstva malých a středních podniků za účelem nákupu a prodeje) a také aby zavedly mechanismy vzájemného ručení za bankovní půjčky, atd. Tyto struktury jim umožňují podstatným způsobem zvýšit jejich konkurenceschopnost.

c) Jako inspirace z hlediska rozvoje MSP mohou posloužit modely PSE (jako společné fondy, poskytování veřejně prospěšných služeb, sítě, sítě poctivého obchodování, atd.).

3. Typy správných postupů užitečných z hlediska inspirace pro veřejné politiky a u nichž by bylo potřebné provést podrobnější výzkum

3.1 Všeobecné úvahy

3.1.1 Komise zveřejnila případy správných postupů v různých dokumentech týkajících se aktivit BEST v rámci víceletého plánu, „to znamená postupy, které, jak se zdá, dobře ilustrují přístup k probíhajícímu (stávajícímu) rozvoji, pokud jde o podporu podnikům, jež si zaslouží pozornost a zájem praktiků“⁽¹⁾. Nejedná se nutně o nejlepší postupy („best practice“), jejich cílem je totiž inspirovat se změnami a lepšími postupy („better practice“) a umožnit tak vytvoření obecných závěrů a zásad pro politiky EU.

3.1.2 EHSV si uvědomuje, že v předchozích letech již byla dokončena důležitá práce týkající se modelu správných postupů v oblasti malých a středních podniků (srov. výše uvedené aktivity BEST). Typy správných postupů, které následují, se týkají výhradně stávající a potenciální interakce mezi MSP a PSE. Jsou ilustrovány v příložené dokumentaci na konkrétních případech, které zároveň svědčí o přizpůsobivosti těchto modelů a jejich evolutivním charakteru vzhledem k ekonomické dynamice v rámci jednotného trhu a globalizace.

3.1.3 Zevšeobecnění dle jednotlivých typů je užitečné z hlediska zasloužení do návrhů veřejných politik, jež by mohly posílit dynamiku MSP a PSE ve smyslu lisabonské strategie. Jedná se o správné postupy mezi PSE, jež by si mohly vypůjčit malé a střední podniky, nebo o interakce mezi MSP a PSE, kde jsou podniky sociální ekonomie přímo využívány malými a středními podniky a mohlo by tomu tak být více.

3.1.4 Pracovní hypotéza, u některých případů již zčásti nastíněná, je taková, že každý z těchto způsobů poskytnutí základní cenu ušlé příležitosti (opportunity cost)⁽²⁾, či dokonce čistý zisk pro střednědobý státní rozpočet.

3.2 Typologie správných postupů

3.2.1 Vytváření a zachování pracovních míst nastartováním a restrukturalizací podniků. Zkušenosti s PSE v různých zemích EU se snaží dokázat, že systémy financování určené zaměstnancům, jež ztratí svou práci, jako pomoc při novém rozjždění

jejich podniku v krizi nebo při zakládání podniku nového, mohou v kombinaci s dostatečnou podporou nejen vytvářet či zachraňovat pracovní místa a vytvářet a udržovat hospodářské aktivity, nýbrž zároveň umožňují státu nebo jiným financovníkům získat zpět v relativně krátké době veškeré poskytnuté finanční prostředky, či dokonce více⁽³⁾.

3.2.2 Systémy a seskupení („clusters“) podniků za účelem rozvoje, inovace a konkurenceschopnosti. Podniky sociální ekonomie vytvořily regionální seskupení, které se dále řadí do horizontálních nebo paritních systémů či skupin, zvláště pak v severní Itálii, španělském Baskicku, které z těchto podniků (většina malých a středních) činí jednoho z vůdčích hospodářských aktérů v příslušných regionech a vytváří centra technologické a manažerské inovace.

3.2.3 Spojení zdrojů za účelem dosažení úspor z rozsahu. V některých evropských zemích se podstatná část konvenčních malých a středních podniků určitých odvětví, včetně mikropodniků a osob samostatně výdělečně činných, (jako maloobchodníci v Itálii, kadeřníci a řezníci ve Francii, lékárníci v Německu), organizuje do seskupení, většinou ve formě družstev za účelem spojením nákupů, odbytu nebo služeb. Každý malý a střední podnik zůstává zcela nezávislý, může tedy zvyšovat svoji konkurenceschopnost, ponechat si a rozšířit svůj trh, vyhnout se subdodavatelství a zprostředkovatelství a dosáhnout úspor z rozsahu. Pro celky územní samosprávy je tento systém zárukou zachování pracovních míst a místního rozvoje⁽⁴⁾.

3.2.4 Přístup k financování a snížení rizik. Vzájemné ručení otvírá přístup k úvěrům malých a středním podnikům, včetně mikropodniků a osob samostatně výdělečně činných, které nemají dostatečné záruky. Společnost vzájemného ručení (často ve formě vzájemné pojišťovací společnosti) má za cíl být ručitelem ve výhradní prospěch věřitele. V případě nesplacení nese společnost konečné finanční zatížení tím, že částku odečte ze záručního fondu vytvořeného společně, jimiž jsou malé a střední podniky. Společné fondy mezi podniky sociální ekonomie byly využívány při projektech týkajících se zakládání, transformace nebo rozvoje podniku, aby bylo možné získat bankovní úvěr prostřednictvím vytvoření pro banku důvěryhodného prvku⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ GR pro podniky (2002): Helping business grow – a „good practice guide“ for business support organisations, s. 11.

⁽²⁾ Cena ušlé příležitosti (opportunity cost) je „předem rozhodnutý přínos nebo zisk vyplývající z realizace daného rozhodnutí, pokud existují omezené prostředky nebo pokud se jedná o dva vzájemně se vylučující projekty. Například cena ušlé příležitosti týkající se rozhodnutí postavit na určitém pozemku továrnu je předem rozhodnutý přínos, jestliže se na stejném místě nepostaví kancelářský komplex. Stejným způsobem přínos spojený s tím, že se na daném pozemku nepostaví továrna, jestliže se zde staví kancelářský komplex, představuje cenu ušlé příležitosti kancelářského komplexu. Cena ušlé příležitosti je důležitým faktorem při rozhodování, i když představuje náklady, které nejsou v dané organizaci účtovány.“ (Oxford Dictionary of Finance and Banking; Oxford: Oxford University Press, 1997, s. 252).

⁽³⁾ Viz také systém „jednorázové platby“ (pago único) ve Španělsku. Toto opatření spočívá v možnosti obdržet prostřednictvím jednorázové platby podporu v nezaměstnanosti za dva roky pro ty zaměstnance, kteří se rozhodnou založit družstvo nebo pracovní společnost („sociedad laboral“) nebo kteří se rozhodnou vstoupit do těchto podniků jako členové-zaměstnanci za podmínky, že v tomto podniku pracovali po dobu minimálně 12 měsíců.

⁽⁴⁾ Viz především webová stránka Fédération Française des Coopératives et Groupements d'Artisans (Francouzský svaz družstev a seskupení řemeslníků) <http://www.ffcga.coop.fr> a Associazione Nazionale Cooperative fra Dettaglianti (Národní družstevní asociace mezi maloobchodníky) <http://www.ancd.it/>.

⁽⁵⁾ Především fond SOCODEN mezi francouzskými výrobními družstvy, viz <http://www.scop-entreprises.com/outils.htm>

3.2.5 *Služby celku územní samosprávy.* Podniky sociální ekonomie jsou pokládány za důležitý faktor v oblasti sociálních, zdravotních, vzdělávacích a kulturních služeb, zvláště pak v rámci privatizací, neboť v sobě poji podnikatelský duch a veřejný zájem, který představuje základ těchto služeb. Tímto způsobem bylo prokázáno, že tyto podniky často poskytují kvalitnější služby a za nižší cenu v porovnání s tím, jaké poskytoval stát. V některých případech jsou tyto služby předmětem místních veřejné-soukromých partnerství mezi podniky sociální ekonomie a místními vládami. Tato partnerství se týkají veřejně prospěšných služeb, jako jsou úřady práce, pečovatelská střediska, domácí pečovatelské služby, atd. .

3.2.6. *Kvalitní a etické výrobní a distribuční řetězce.* Podniky sociální ekonomie se specializují na prodej výrobků, u nichž mohou zaručit neměnnou kvalitu a, jelikož sledují výrobní postup, mohou zaručit i jejich trvalou etickou povahu (absenze vykořisťování, dodržování norem práce, spravedlivé odměňování, atd.).

4. Doporučení týkající se akčního výzkumného programu, jehož cílem je stanovit dlouhodobé politiky na podporu MSP a PSE na základě jejich vzájemné interakce

4.1 Všeobecné úvahy

4.1.1 Důležitý kombinovaný význam spočívající v roli MSP a PSE v evropské ekonomice a v provádění lisabonské strategie a dále v potenciálu pozitivní interakce mezi těmito dvěma typy aktérů použitím modelů a struktur podniků sociální ekonomie hovoří pro vyhlášení nového kombinovaného úsilí na jejich podporu na úrovni EU.

4.1.2 EHSV vzal do úvahy stávající programy na podporu především malých a středních podniků, ale uvědomuje si zároveň nedostačující struktury jak na podporu podniků sociální ekonomie, tak na podporu iniciativ ve prospěch interakce mezi MSP a PSE.

4.1.3 Navíc zaznamenává nedostatek důkladných, vyčerpávajících, transevropských a multidisciplinárních studií, jež by prokázaly a vypočetly cenu ušlé příležitosti správných postupů, které podporují posílení MSP a PSE prostřednictvím jejich vzájemné interakce.

4.1.4 Podobný nedostatek vážně omezuje vypracování veřejných politik na podporu MSP a PSE na základě jejich vzájemné interakce. Aby tyto politiky byly stanoveny, je nevyhnutelné

zajistit pravidelné a trvalé sledování a analýzy jejich nákladů-zisku.

4.2 Zvláštní doporučení

4.2.1 Vytvoření Evropské agentury pro sledování podniků sociální ekonomie a zahájení víceletého výzkumu interakce PSE-PSE a MSP-PSE

4.2.1.1 EHSV navrhuje vytvoření Evropské agentury pro sledování podniků sociální ekonomie, která by prováděla výzkum nejen podniků sociální ekonomie jako takových, ale i stávající a potenciální interakce mezi MSP a PSE a jejího významu z hlediska hospodářského rozvoje MSP a PSE a dále z hlediska rozvoje sociální odpovědnosti podniků a boje proti sociálnímu vyloučení.

4.2.1.2 Tato agentura by byla podporována Evropskou komisí a vládami 25 členských států EU. Zahrnovala by organizace PSE a dále univerzitní výzkumná střediska pro sledování PSE. Spolupracovala by s Evropskou agenturou pro sledování malých a středních podniků.

4.2.1.3 EHSV dále navrhuje zahájení, a to touto agenturou, tříletého multidisciplinárního a vnitroeuropejského výzkumu, který by se soustředil na správné postupy zahrnující systémy PSE, jež přímo rozvíjejí malé a střední podniky nebo jejichž model nabízí potenciál pro rozvoj malých a středních podniků, zvláště pak v oblastech uvedených v oddílu 3.

4.2.1.4 Tento výzkum bude mít za cíl prokázat cenu ušlé příležitosti, přičemž by se soustředil především na výpočet:

- přímých mikroekonomických nákladů-zisků;
- nákladů-zisků na vstupu a výstupu ekonomického řetězce;
- hodnoty nehmotného majetku;
- sociálních nákladů-zisků prostřednictvím sociálního auditu;
- násobících se efektů;
- rozdílu v ceně při hypotetické absenci příslušného modelu (například „náklady za ne družstvo“ jsou dodatečné náklady pro stát a celek územní samosprávy v případě náhlého zániku družstev).

4.2.1.5 Závěry výzkumů Evropské agentury pro sledování podniků sociální ekonomie by měly být zviditelněny prostřednictvím velkého úsilí o komunikaci u evropských institucí, vlád členských států a obyvatelstva jako takového.

4.2.1.6 EHSV bude dohlížet na řádný průběh výzkumu prováděného Agenturou pro sledování podniků sociální ekonomie a po tříletém období provede hodnocení jeho závěrů a prostuduje jejich možný dopad na politiky Evropského společenství dotýkající se MSP a PSE.

4.2.2 Plná účast MSP a PSE na evropských programech na podporu podniků

4.2.2.1 EHSV žádá Komisi, aby podnikům sociální ekonomie zajistila možnost řádným způsobem se účastnit nového víceletého programu pro podnikání na období 2006-2010 a aby podpořila iniciativy týkající se interakce mezi MSP a PSE, zvláště pak využití PSE při spolupráci mezi malými a středními podniky.

4.2.2.2 EHSV dále žádá, aby podíl účasti MSP a PSE na programech EU pro přístup k výzkumu, inovaci a světovým trhům byl zařazen mezi hlavní evropské politické priority.

4.2.2.3 EHSV se domnívá, že by měla být zachována důležitost projektů ve prospěch MSP v rámci strukturálních fondů a že by měl být navýšen význam projektů ve prospěch PSE a interakce mezi PSE a MSP, a to především tehdy, podporují-li tyto projekty vytváření nových pracovních míst a rozvoj venkova. Přístup k strukturálním fondům nemusí být limitován pouze podle oblasti zaměření podniku.

4.2.3 Zahrnutí závěrů ministerské konference OECD v Istanbulu týkající se MSP a jejich rozšíření na PSE

4.2.3.1 EHSV zároveň Komisi navrhuje, aby se vrátila k politickým závěrům ministerské konference OECD o MSP v Istanbulu a rozšířila je na PSE. Žádá tedy o přístup více přizpůsobený potřebám a charakteristikám MSP a PSE, především však žádá:

— zlepšení přístupu MSP a PSE k financování v době, kdy se basilejská kritéria pro bankovní úvěry stávají přísnějšími vůči rizikovým podnikům či podnikům se slabým kapitálem;

— podporu partnerství, sítí a seskupení mezi MSP a PSE;

— aktualizaci a neustálé začleňování empirických údajů o situaci MSP a PSE;

— snížení bariér pro MSP a PSE na globálních trzích, zvláště pak snížení právní a správní zátěže, se kterou se potýkají;

— předcházení krizím a úpadkům podniků a jejich záchranu;

— podporu vzdělávání a rozvoje lidských zdrojů;

— podporu informačních a komunikačních technologií⁽¹⁾.

4.2.4 Zlepšení sociálního dialogu na nadnárodní, národní a komunitární úrovni

4.2.4.1 V několika zemích EU, především pak v některých nových zemích, nejsou MSP dostatečně zastoupeny v národních instancích sociálního dialogu. EHSV se domnívá, že by měly být zastoupeny více, a to nejen z obavy o účinnost veřejných politik na podporu a regulaci těchto podniků, ale také aby velké podniky a sektor MSP mohly vyjádřit své názory na stejné úrovni.

4.2.4.2 Ve většině zemí EU a také na úrovni Společenství nejsou podniky sociální ekonomie v sociálním dialogu nijak zastoupeny. EHSV navrhuje, aby si organizace zastupující PSE, jak na úrovni Společenství, tak i na úrovni jednotlivých států EU, vytvořily a dále posílily svoji strukturu a byly začleněny do sociálního dialogu jak na úrovni Společenství, tak i na úrovni členských států. Postoj těchto organizací by měl být více zohledněn při zpracování norem týkajících se podniků⁽²⁾.

⁽¹⁾ Viz: Cordis Focus č. 247, 14.6.2004, s. 14.

⁽²⁾ Právní, účetní a další normy.

4.2.5 Výzkum možností podpory účasti pracovníků na rozhodovacím procesu a kapitálu podniku

4.2.5.1 PSE rozvinuly specifické zkušenosti v oblasti účasti pracovníků na systému přijímání rozhodnutí a na kapitálu svých vlastních podniků. Jedno sdružení družstev například vyvinulo „*družstvo s přidruženou prací*“⁽¹⁾, v rámci kterého všichni nebo většina společníků jsou zaměstnanci a naopak, a každý z nich má jeden hlas při rozhodovacím procesu, nezávisle na výši své finanční účasti v podnicích, která je navíc nominální a nepřevoditelná. Tato forma přidružení je jedním ze základních faktorů vysvětlujících úspěch několika příkladů správných postupů. Je žádána přímá zodpovědnost pracovníků za chod jejich podniku a zároveň by jim mělo být umožněno se plně účastnit na strategii rozvoje tohoto podniku. Ve chvíli kdy je tato skutečnost stále více uznávána, v rámci „ekonomiky založené na znalostech“ v souvislosti s lisabonskými cíli, kdy základními zdroji podniku je jeho „lidský kapitál“, odhaluje tato forma přidružení postupně svůj moderní a inovační charakter.

4.2.5.2 EHSV navrhuje Komisi, aby ve výše zmíněné agentuře pro sledování a v tematických seminářích, které Komise organizuje, byla tato specifická forma přidružení přezkoumána z těchto hledisek:

- ze svých nákladů ušlé příležitosti, aby bylo možné definovat v jaké míře a jakými možnými úpravami bude moci být užitečná a použitelná pro příslušné MSP;
- z právního a regulačního rámce.

5. Závěry

5.1 Malé a střední podniky jsou základem evropské ekonomiky a zaměstnanosti a jsou v tomto smyslu prvním aktérem dotčeným realizací lisabonských cílů. PSE hrají stále větší roli v oblasti sociální soudržnosti a místního rozvoje. Schopnost interakce mezi MSP a PSE, zvláště pak široké využití podniků sociální ekonomie malými a středními podniky v zájmu obou typů podniků, byla až do dnešního dne velmi málo využívána.

5.2 Proto EHSV Komisi navrhuje nově přezkoumat stávající a potenciální interakci mezi MSP a PSE a dokázat tak, že tato interakce je prospěšná pro rozvoj obou typů podniků v kontextu hlubokých změn způsobených ekonomickou dynamikou, a to především v politikách regionálního rozvoje, sociální soudržnosti a inovace.

V Bruselu dne 27. října 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ „*Cooperative worker ownership*“ v angličtině. Základní normy tohoto specifického systému práce byly stanoveny ve „*World Declaration of Cooperative Worker Ownership*“ (únor 2004) Mezinárodní organizace průmyslových, řemeslných a servisních výrobních družstev (CICOPA), což je výsledkem rok a půl trvajících konzultací mezi jejími členy v celém světě. Tyto specifické normy družstev s přidruženou prací („*worker cooperatives*“ v angličtině) jsou doplněním norem pro obecná družstva obsažených v la „Prohlášení o družstevní identitě“ („*Statement on the Cooperative Identity*“) Mezinárodní aliance družstev a také v Doporučení 193/2002 Mezinárodní organizace práce („Doporučení o podpoře družstev“).